

GRUNDLOVSTALE

onsdag den 5. juni 2013

af

Kåre Johannessen

Holdt på Bogø

I dag fejrer vi grundloven af 1849 - fundamentet under hele vores samfund! Det er en mærkedag, mere hellig og ukrænkelig end nogen "rigtig" helligdag! Det er selve demokratiet, grundstenen for hele vores moderne liv – og vi er med rette stolte af det! Men dagen i dag skal ikke være en blind jubeldag. Det skal ikke være lutter flag og fest og klappen-hinanden-på-ryggen, ikke en dag for selvtilfredshed. Det bør være en dag til eftertanke!

Demokratiet passer godt til danskerne, til vores kultur og temperament. Vi har en lang og smuk tradition for debat, for at tale om tingene. Demokratiet passer så godt til os, at vi ind imellem næsten helt glemmer det – lidt ligesom, at vi trækker vejret uden overhovedet at tænke over det. Det sidder i vores rygrad; vi ER bare demokratiske, uden at behøve tænke nærmere over det!

Vi er ligefrem parate til at dele ud af det. Vi udkæmper krige i fjerne lande, for at udbrede demokratiet. Og vi forundres, hver gang det ikke virker. Hver gang vi fordriver tyranner og mørkemænd, og indfører demokratiet... forbløffes vi, når de så stemmer på udemokratiske, populistiske tyranner. Det er dog egentlig irriterende, at de ikke kan finde ud af det. Det er irriterende, at de ikke... er ligesom os!

Men demokrati er ikke en *tilstand*, der kan sikres én gang for alle. Det er en proces, en udvikling. Ligesom hajer må det ikke gå i stå, det må hele tiden holdes i bevægelse. Ligesom hajer synker det ned i mørket og dør, hvis det står stille. Demokrati skal læres, og det skal holdes ved lige. Demokrati skal forvaltes med ansvar.

Man hører af og til, at "der er forskel på demokrati og flertals-diktatur"... men det er der jo teknisk set ikke! Hvis demokratiet skal være andet og mere end en rutinemæssig suverænitet-afgivelse, er det pinedød afhængig af, at et tilfældigt flertal ikke bare tromler frem, men tager hensyn til mindretallet (eller *mindretallene*, for der er ofte flere!)

Det er i virkeligheden naivt at tro, at man bare kan rejse til en tilfældig ørkenstat med en kanon i baglommen og stille en stemmeboks op på torvet - og så tro at demokratiet er sikret. Demokrati skal LÆRES – som vi har lært det, over halvandet hundrede år... og stadig skal lære det, hver eneste dag! Nye demokratier tror, at de kan stole på deres politikere – vi andre ved, at de som regel har en ræv bag øret ;-)

Og selv i gamle, hæderkronede demokratier kan det ind imellem halte en smule. Charles de Gaulle mente f.eks. at han som præsident i Frankrig havde fuld råderet over den samlede franske presse – hvilket jo dybest set ikke er særligt demokratisk (!)

Demokrati i sig selv gør altså ingen lykke – Fungerende demokrati kræver **den kompetente borger**; Hvis en udemokratisk politiker vælges demokratisk – er hans "u-demokrati" så demokratisk retfærdiggjort? Hitler blev faktisk demokratisk valgt i 1933 – men det gør jo ikke nazismen demokratisk!

Stemmesedler alene gør intet demokrati, det kræver den rette mentalitet. Det kræver indsigt, forståelse, omtanke af borgerne – og ansvarlighed og moral af politikerne!

Og begge dele kan det godt skorte på ind imellem – også herhjemme. Alt for mange tænker i snævre, personlige interesser, når de står ved stemmeurnen – stemmer på dén, der lokker med de mest gyldne løfter og lover de fedeste tider til lige netop én selv. Og om politikernes moral... jah, dér er det i almindelighed nok bedst at tie helt stille - dét må enhver afgøre med sig selv.

Demokratiet er altså ikke uden problemer, ikke uden udfordringer. Og det er ikke udfordringer, der kan ordnes med regler og éngangsbeslutninger. Det er udfordringer, vi hele tiden må forholde os til, og være bevidste om. Winston Churchill sagde engang, at *demokrati er det mindst ringe alternativ* – og deri har han fuldstændig ret! Hvad skal vi da stille op med dette? Hvordan skal vi forholde os til det?

I Amerika, hvor demokratiet jo fylder så meget i selvforståelsen, er demokratiets fornemste udtryk dét, at enhver borger har ret til at bære våben. Det er ligefrem skrevet ind i deres konstitution, hvor det direkte fastslås, at så kan man altid vælte en regering, der ikke følger folkets vilje.

Men i praksis sikrer millioner af håndvåben overhovedet ikke demokrati – det eneste synlige resultat er, at deres skolebørn og gymnasieelever jævnlige nedslages i psykotiske masse mord.

I Rusland hylder de demokratiet – men i Putins Rusland forsvinder kritiske journalister ustandseligt. Og hvor demokratisk var i grunden Berlusconi's styre i Italien?

Alligevel falder vi hele tiden for demokratiet – ikke fænomenet, men selve ordet! Når der udbryder oprør et eller andet sted, er vi meget hurtige til at vælge side; hvis der er en diktator involveret, kaster vi altid vores lod hos modparten. Når et folk gør oprør mod en tyran, holder vi selvfølgelig med folket.

Og gang på gang bliver vi skuffede; vi har set det i det såkaldte "forår i Mellemøsten" – vi støtter oprørerne mod Gadhafi, mod Assad, og alle de andre despotiske slyngler. Og forundres, hver gang oprørerne så bagefter vælger én eller anden fanatisk-religiøs, mildt sagt ikke særligt demokratisk

regering. Når vi er med til at kaste bomber over Gadhaffis tropper er det jo ikke for at støtte islamisterne – det er for at støtte demokratiet!

Og det er dér, vores så utroligt rodfæstede tro på demokratiet snyder os lidt. Vi tror, at alle som udgangspunkt tænker som os. Vi tænker, at alle da naturligvis ser på vores demokrati som det ypperste. Vi tænker, at enhver da dybest set må ønske sig at være ligesom os. Men sådan er det jo ikke.

Vi er her i virkeligheden ofre for vores egen svigtende hukommelse. Danskerne lider af kollektiv demens. Vi har glemt vores egen rødder, vores eget demokratis historie. Vi tror kort sagt, at demokratiet blev indført af Frederik VII i 1849, fordi kongen var rar... og fordi vi bare ER et klogt og besindigt folkefærd. Herregud, hvor svært kan det være?!?

På mange måder er det da også sandt. På mange måder har Danmark været et foregangsland, som det ville klæde verden at se lidt nærmere på. Som det eneste land i verden indførte vi enevælden gennem jura, ordentligt, pænt og anstændigt – og som ét af de i virkeligheden meget få lande afskaffede vi den til fordel for demokratiet ved forhandling, debat og almindelig konsensus – uden de store, blodige revolutioner, vi så i f.eks. Frankrig og Amerika.

Men helt glat gik det altså trods alt ikke, heller ikke her hos os. Det demokrati, der blev indført i 1849, var jo dybest set ikke særligt demokratisk. Det var kun et mindretal af befolkningen, der havde stemmeret (kvinderne havde det f.eks. ikke, uformuende heller ikke). Det første danske demokrati var i virkeligheden en slags oligarki, et velhaver- og overklasse-styre. Der er beretninger om, hvordan godsejerne i de første år samlede deres bønder på vogne, kørte dem samlet til afstemningsstedet, og dér gav dem besked på hvor de skulle sætte deres kryds.

Det egentlige, det *rigtige* demokrati, kom dryssende hen ad vejen, med små rettelser og justeringer undervejs i overordentligt adstadigt tempo, og nåede i virkeligheden først det, vi kender idag, langt inde i det 20. århundrede - næsten 100 år efter det blev indført. Vi skulle altså også "lære demokratiet". I virkeligheden har vi været igennem nøjagtig de samme faser, vi nu ser i de nye demokratier.

Det er jo i grunden en opmuntrende tanke. Der er håb for verden. Kommer tid, kommer råd, og det skal nok gå alt sammen... sådan, på lidt længere sigt... forhåbentlig.

Men hvilke udfordringer står vi da selv overfor, i vores eget demokrati? Vi trues ikke længere af tyranner og diktatorer. Det er

svært at forestille sig en Hitler vinde magten i Danmark i dag. Det er ikke derfra, ikke udefra, vores demokrati er truet. Det er indefra.

Den største trussel mod demokratiet herhjemme, er vores ligegyldighed. Den største trussel er, at vi tager det for givet, uden at spekulere over det. Når

det bliver en ret, i stedet for en pligt. Den største trussel er, at vi ikke stiller spørgsmål, ikke udfordrer. Både vælgere og valgte er i disse tider ramt af en sær, skæbnetung og opgivende følelse.

Ofte hører jeg folk sige, at de simpelthen ikke ved, hvor krydset skal sættes næste gang, fordi de ingen tillid har til nogen af kandidaterne – eller fordi, det ikke længere er muligt at se forskel på rød og blå. Når der ingen valgmuligheder er, er der heller ikke noget valg. Og dét er i virkeligheden den suverent største trussel mod demokratiet!

Det ville oprigtigt talt være meget let idag at bruge lejligheden til at harcellere over den meget omtalte offentlighedslov, der blev gennemtruffet igår. Men det ville på én eller anden måde være for nemt. Og i grunden er offentlighedsloven da også kun et symptom. Den er et symptom på, at demokratiet er svækket i Danmark. Trods bred folkelig modstand maser man på fra politisk side – vel at mærke fra stort set hele det politiske spektrum.

Nej, det er ikke offentlighedsloven i sig selv, der er det store problem... det er selve holdningen, at man insisterer på at gennemføre noget, der helt åbenlyst ikke er opbakning til. Og dét er de to mest iøjenfaldende farer for demokratiet i dag: når politikerne ikke respekterer deres eget grundlag – og vælgerne opgiver håbet og troen på, at de har reel indflydelse... og dermed interessen. Den største udfordring, demokratiet står overfor herhjemme lige nu, er, hvis vi vælgere ikke længere føler os repræsenteret på tinge.

Alarmklokkerne bør ringe, når befolkningen resignerer. De bør ringe, når idealer afløses af tilfældige meningsmålinger i formiddagsbladene. De bør ringe, når tanker, visioner og mod fortrænges af fantasiforladt dag-til-dag-pragmatik.

Dagens udgangsbøn er altså denne: lad debatten genopstå! Lad os skændes så det brager! Lad os dyrke uenigheden, lad os hylde forskelligheden. Og frem for alt: lad os tænke over vores demokrati! Lad os have modet til at se nye veje, nye måder at gøre tingene på.

Og lad os særligt hylde alle de, vi er blodigt uenige med. Lad os hylde alle de dummernikker, der ikke har forstået noget som helst. Kort sagt: lad os alle sammen hylde vores politiske modstandere – for vi har brug for dem. Når alle bliver enige, når ingen kan se andre måder at gøre tingene på, så sker der... ingenting!

Embedsmandsrapporter, økonomiske analyser og kommissionsredegørelser er alt sammen udmærket – men vi har brug for visioner, nytænkning, åbenhed og rummelighed. Alle de dyder, vi er så stolte af i Danmark – men som stille og umærkeligt er stærkt på vej til at visne hen.

Modstand, uenighed og frugtbar debat – det er dét, der er den *virkelige* kerne i folkestyret!

Kære go' e, gamle danske Grundlov! Du har nogle år på bagen efterhånden, og du hænger ærligt talt også en smule med mulen for tiden – men vi elsker dig alligevel. Må du atter vokse dig stor, stærk og betydningsfuld, og må du genvinde dén respekt, vi er på vej til at glemme! Tillykke med fødselsdagen, Grundlov!
